RAVIMIKONVERENTS

Ravimid ja teadus

25.11.2020, TALLINN

MEDITSIINI-
KONVERENTSID

COVID-19 pandeemia mõju apteekide tegevusele Eestis

Daisy Volmer

TÜ Farmaatsia instituut

MEDITSIINI-
KONVERENTSID

Sissejuhatuseks

- COVID-19 leviku algus 2019. aasta lõpus
- 11. märts 2020 - WHO kuulutas välja viiruspuhangu pandeemia
- Töö ümber korraldamine tervishoius, k.a apteekides
- Apteegiteenus esmatasandi tervishoiusüsteemis

Apteekrite roll COVID-19 pandeemia ajal

- Apteeker terviseriskide ennetaja „*infondemic*“ ajastul
- Tervishoiusüsteemi valmisoleku toetaja
- Ravimite kättesaadavuse tagaja
- Kriisiolukorrast taastumisele kaasa aitaja

Kevadise koroonakriisi mõju Eesti apteeke ja tervishoiusüsteemi tegevusele

27.02	• Esimene koroonadiagnoos Eestis
12.03	• Eriolukorra kehtestamine kuni 01.05
16.03	• Plaanilise ravi mahtude vähendamine haiglates • Perearstide töö ümberkorraldamine
19.03	• Ravimite väljakirjutamise ja väljastamise piiramine ühe korduvretsepti alusel kuni 2 kuuks
25.03	• 2+2 reegel (koos võib viibida korraga 2 inimest, kui järgitakse distantsi 2 meetrit)
27.03	• Suletakse kaubanduskeskused, v.a apteegid
01.04	• Apteegireformi jõustumine
05.04	• Eestisse jõudsid Semetroni ja Magnumi tellitud maskid, mis läksid apteekidesse müüki
09.04	• Paratsetamooli sisaldavatele ravimitele seati väljastamise piirang kuni 30 tabletti ühe ostja kohta
24.04	• Eriolukorda pikendati kuni 17.05
08.05	• Tühistati ravimite väljakirjutamise ja väljastamise piirang • Erandina jäi piirang paratsetamoolile (30 tabletti ühe ostuga ostja kohta)
17.05	• Eriolukord lõppes.

Mida küsisime?

- COVID-19 pandeemia mõju apteekide tegevusele
- Apteekrite teadmised ja oskused ning võimekus kvaliteetse apteegiteenuse osutamiseks tava- ning kriisiolukorras
- (P)arendusettepanekud apteegisektorile kriisiolukorras tegutsemiseks

Kuidas küsisime?

- Kvalitatiivne poolstruktureeritud veebipõhine intervjuu aprill-juuni 2020 veebipõhiselt.
- Valim: 10 Eesti riigiasutuse ja farmaatsiaettevõtte esindajat ning 24 apteekrit erinevatest Eesti piirkondadest.
- Eraldi intervjuukavad ekspertidele ja apteekritele
  - apteegi ja apteekri roll ühiskonnas,
  - erialane tegevus tava- ja eriolukorras,
  - üldistused COVID-19 õppetundide kohta.
- Salvestatud intervjuud transkribeeriti ning teostati sisuanalüüs.

	Kokku	Suur linn			Väike linn			Maa-apteek		
Apteekrid	21	13			5			3		
		Apteegi tüüp*								
		1	**2**	**3**	**1**	**2**	**3**	**1**	**2**	**3**
		7	2	4	1	0	4	1	1	1
Eksperdid	10	**Teised tervishoiutöötajad**			**Riigi esindajad**			**Teised farmaatsiasektori esindajad**		
		2			4			4		
Haiglaapteekrid	3	2			1					

*1-kaubanduskeskus, 2- tervisekeskus, 3-eraldiseisev apteek

Hinnang apteekrite tegevusele tavaolukorras

„No mina näen nagu sellist /…/ kolmnurka siis: perearst, apteeker, patsient. Võib-olla siis seaks siin siukse ühenduslüli ikkagi tugevama rasvasema joonena apteekri ja patsiendi vahel esmalt ja siis /…/ vajadusel selline punktiirjoon apteekri ja arsti vahel, et siis vajadusel konsulteerida arstiga eks ole. Ja /…/ patsiendil siis selline kontakt ka oma /…./ perearstiga, siis ütleme teise valikuna.“ (19_A_SL_3)

„/…/ inimene ei taha apteegis saada ainult oma ravimi kohta informatsiooni, vaid ta tahabki /…./ ennast tervena hoida. Seal ei ole niimoodi, et ma võtan ainult tableti või määrin ainult oma hormoonsalvi peale, vaid tegelikult selleks, et nahk paraneks, ta vajab palju rohkem sinna juurde. /…/“ (21_A_SL_1)

Ravimite spetsialist

- Nõustamine
- Väljastamine
- Valmistamine

Esmatasandi tervishoiu-spetsialist

- Koostöö
- Partner
- Harimine

Ärimees

- Ravimite hankimine
- Ravimite müük
- Äri

„/…/ kõik need avariiulid, kus sul on kõik kutsuva väljanägemisega kaubad, mis võib-olla ei olegi nii otseselt…. Noh sellised tõhusad ravimid /…/ alati. /…./ selline kommertsialiseerumine, et see nagu paistis küll silma.“ (04_E)

Ümberkorraldused ja kaitsemeetmed COVID-19 perioodil

- Kaitseklaasid
- Kätehügieen, pindade puhastamine
- Kaitsemaskid, kummikindad
- Apteegikülastajate liikumise piiramine
- Lahtiolekuaegade muutused
- Töötajatele puhkuse võimaldamine
- Teavitused, infotahvlid

„/…/ ma arvaks, et apteekri töökorraldus ei ole kuidagi patsiendi jaoks muutunud. Nende töökorraldus on kindlasti muutunud, aga /…/ patsiendi jaoks ma arvan, et mitte.“ (07_E)

Apteekrite tegevus COVID-19 pandeemia ajal

Apteeker

Ravimite tagamine

„/.../on ju praegu ikkagi väga päevakorras need igasugused tarneraskused /.../ ma arvan, et suur osa päevast läheb sellele, et otsida inimesele, kus tema ravimit on, kust tellida, kust apteegist saab /.../, ma arvan, et see võtab lõviosa aega nagu." (08_A_SL_1)

Baasteenus

„/.../tagasime ikkagi tõenäoliselt pigem sellist baasteenust, et inimesed tulid, said seda, mida nad küsisid. Võib-olla alati mitte seda, mida nad vajasid." (03_E)

Nõustamine

„/.../ nõustamine jäi ikkagi sama kvaliteedi peale, aga /..../ need küsimused või sellised muuteemalised, mis ei puudutanud otseselt ravimialast nõustamist, oli rohkem." (25_A_SL_3)

Teavitustöö tegija

Isikukaitse-vahenditega varustaja

Mitmetes apteekides lahtiolekuajad ei muutunud.

„Meie olime nagu ikkagist eesliinil, meil oli apteegi uks lahti täpselt tavapäraselt /.../." (12_A_VL_3)

Eesliinitöötaja

Piirangute realiseerija

Apteekritele ei avaldatud tänu võrdeliselt teiste eriolukorra ajal tööl olijatega.

„/.../ ma olen nõus selles mõttes, et kommunikatsioonis jällegi läks see narratiiv just selle peale, et arstid ja õed ja /.../ kiirreageerijad on eesliinil ja võib-olla tõesti see tunnustuse avaldamine teistele /.../ kriitiliselt tähtsatele ametkondadele ei olnud väga tugev /.../ sealhulgas apteekritele /.../." 02_E)

Harjumus kindla töörütmi ja –korralduse osas.

„/.../kui seal jäi kaalutlusruum, et põhjendatud juhtudel te võite anda rohkem /.../ natuke võib-olla sellist vähe isemõtlemist oli sealjuures kohati..." (10_E)

Info liikumine otsustajate, apteekide ja patsientide vahel.

„/.../ütleme kogu see päev, mil ta (piirang) oli vastu võetud, siis kuna sel päeval oli koguaeg järjekord, siis sa päeval tegelikult ei jõudnud arvutit lugeda. Ja kui me avastasime õhtul, et selline kiri on tulnud, siis me olime juba pool päeva nii-öelda siis seadusevastaselt juba tegutsenud /.../." (27_A_SL_3)

Psühholoogiline ja sotsiaalne tugi

Apteekrite tegevus COVID-19 pandeemia ajal 2

Apteeker

Teavitustöö tegija

Isikukaitse-vahenditega varustaja

Eesliinitöötaja

Piirangute realiseerija

Psühholoogiline ja sotsiaalne tugi

Kõige kättesaadavam tervishoiutöötaja

„Vot oli niisugune olukord, et need perearstid ja haiglad on plaanilised vastuvõtud lõpetanud ja siis /.../siis apteekrid olid nagu kõige ligipääsetavamad esmatasandi tervishoiutöötajad." (29_A_VL_1)

Patsientide õpetamine ja teadmiste parandamine

„/.../üks onu oli küll, keda oli väga keeruline ümber veenda, kes arvas, et kui ta joob seda vesinikülihapendit, et see kindlasti aitab tal koroona vastu võidelda." (27_A_SL_3)

Tarneraskused

„/.../apteekides tekkisid suured need tarnelüngad ja inimesed ei saanud enda /.../vajadusi täidetud läbi apteegi just IKV osas." (02_E)

Juhendamine, tähelepanu juhtimine

„/.../kõik andsid kaasa instruktsioonid kõik, aga ikka tulid, nägid, et tuli apteeki ja see mask oli all siin (lõua all). /.../ kuidas sa seda pähe paned, sest tõesti mõnel /.../ ta praktiliselt silmini ja noh selles mõttes /.../ pidi nõustama." (23_A_MA_2)

Kogukonna-apteeker kui tugev psühholoogiline tugi

„/.../ kui me ikkagi toome seda koroonat sisse, siis oli näha, et inimesed tegelikult otsivad väga palju just psühholoogilist tuge just apteekri käest." (27_A_SK_3)

Apteegikülastaja hirmude ja mõtete ära kuulamine ning rahustamine.

„Mõnes mõttes võib-olla isegi natuke julgustav. Vähemalt mulle jäi alguses selline mulje, et inimesed olid kuidagi natuke kergelt hirmunud, ehmunud /.../." (13_A_SL_2)

COVID-19 pandeemia õppetunnid apteekrite näitel

	Õppetunnid
Isikukaitsevahendite ja ravimite varud	Isikukaitsevahendite ja ravimite varud peavad olema piisavad võimaldamaks ravimite ja vajalike kaitsevahendite kättesaadavust kriisiolukorras
Hädaolukordadeks valmisolek ja reageerimine	Apteegitöötajate ettevalmistus ja koolitused peavad tagama valmisoleku eriolukorras tegutsemiseks ja teenuse tagamiseks
Ootused juhistele	Apteekritele antud ülesannete (nt ravimite väljastamise piiranguid) täitmiseks on oluline edastada selged juhised, et apteeker saaks tegutseda iseseisva erialaspetsialistina
Selgem kommunikatsioon ühiskonnale	Riigiasutused peavad eriolukordades tagama selgema kommunikatsiooni elanikkonnale, et vältida arusaamatusi ja vähendada eesliinil olevate erialaspetsialistide koormust

(P)arendusettepanekud

Apteekides kriisiplaanide ja juhiste koostamine	Saadud kogemuse põhjal oluliste tegevuste ja juhiste koondamine, et kriisiolukorras tagada optimaalne ning süsteemne tegutsemine
Apteekide töö piirkondlik korraldamine	Määratleda apteegid, mis kõige keerulisema stsenaariumi korral jääksid avatuks, et säilitada teenuse kättesaadavus kõigis Eestipiirkondades
Apteegisektori esindaja määramine	Erialaorganisatsioonide killustatuse vähendamine ja ühise esindaja valimine tagab ühtsema sektorist välja antava sõnumi ning võimaldab operatiivsemalt kogu apteegisektoriga suhelda nii riigi kui ka teiste tervishoiu osapoolte tasandil
Info liikumise teekonna kokkuleppimine	Kindlate kommunikatsioonikanalite ja -vahendite ühine kokkuleppimine võimaldaks olulise informatsiooni edastamist kiiresti ja efektiivselt kõigile osapooltele
Ühtsete kanalite loomine tervishoiusüsteemis	Usaldusväärsete ja mugavate otsekanalite loomine apteekrite ja perearstide vahele toetaks tervishoiutöötajate vahelise koostöö parandamist ning patsientidele ühtsema sõnumi edastamist

(P)arendusettepanekud 2

Piirangud ravimite väljastamisele	Pandeemiaperioodil kehtestatud piirangud ravimite väljastamisele toetasid apteekrite tööd. Vajadusel kaaluda tulevikus piirangute taaskordset kehtestamist koos selgemate juhistega apteekritele ja avalikkusele
Asendustöötajate nimekirjade loomine	Luua varunimekirjad inimestest, kellel on piisavad oskused/teadmised hädaolukorras apteegisektorisse appi tulla
Tervishoiusüsteemi ressursside riiklik kaardistamine	Riiklikult ressursside määratlemine võimaldaks kaardistada funktsioonid, mida tulevikus erinevates olukordades efektiivsemalt rakendada ühiskonna ja selle tervise huvides
Toetusmeetmete väljatöötamine	Riik peaks prioritiseerima elutähtsad teenused, mille tagamine igas olukorras on vajalik ning vajadusel tagama nende tegevuse hädavajalikus mahus erinevate toetusmeetmete kaudu

Kokkuvõtteks

- COVID-19 pandeemia mõjutas tulenevalt haiguse leviku piiramise meetmetest olulisel määral Eesti üldapteekide töökorraldust, kuid sellegi poolest oli kvaliteetne apteegiteenus patsientidele kättesaadav kogu eriolukorra jooksul

- COVID-19 pandeemia tõi kaasa mitmeid apteekrile tavapäraste rollide muutusi ning uute eriolukorrast tingitud rollide tekke

- Apteekrid olid tervishoiutöötajatena valmis andma oma panuse kriisiolukorra leevendamiseks ja patsientide heaolu tagamiseks

- Olulisemad õppetunnid COVID-19 leviku esimese laine perioodil olid krooniliste ning elupäästvate ravimite ja isikukaitsevahendite piisava varu tagamine, apteekidesse kriisiplaanide ja juhiste koostamine ning koolituste tegemine, et olla paremini valmis eriolukorras tegutsema

- COVID-19 pandeemia tõi välja olulisemad probleemid apteegisektori, tervishoiusüsteemi ja ka ühiskonna tasandil, millele pakutud parendusettepanekutega arvestamine ning võimalusel ka rakendamine toetaks tervishoiusüsteemi toimimist kriisiolukordades

COVID-19 pandeemia mõju apteekide tegevusele Eestis

Ettekandes on kasutatud Hedvig Rassi proviisoriõppe uurimistöö tulemusi

Tänan koostöö eest Kadi Lubi ja Kristiina Sepp

Tänan tähelepanu eest!

Küsimused?

MEDITSIINI-
KONVERENTSID